

миться з думкою археолога, дізнається про переконання монастирської братії, а доповнять цю картину матеріали тогочасної періодики. Такий «тримірний» підхід дозволяє об'єктивно подивитися на випадки співпраці духовенства і археологів, а також зробити висновки для кращої взаємодії у сьогоденні.

Не можна оминати увагою той факт, що дебютна монографія В. Каліновського продовжує кращі традиції серії «Біобібліографія кримознавства» у сенсі зовнішнього оздоблення. У цьому напрямі дослідником здійснена кропітка праця – і її результати можна побачити на сторінках книги. Це портрети церковних діячів (не тільки ієрархів, як це зазвичай буває, але й парафіяльних священиків) і науковців; обкладинки видань, авторами яких були церковні служителі; а також зображення славетних кримських пам'яток, церков і монастирів. Спадає на очі, що автор намагався використовувати оригінальні, маловідомі фотографії, а не ті, що «кочують» з одних видань до інших. Вдале підбирання ілюстративного матеріалу допомагає читачеві відчувати себе сучасником подій, про які йде мова, та познайомитися з дійовими особами краєзнавчого руху Криму XIX – початку XX ст.

Наостанок зазначимо, що монографія В. Каліновського «Древностей – и замечательных, и интересных, и красивых – непочатый уголок»: церковное кримведение (1837–1920)» повернула із забуття імена духовних осіб, що присвятили своє життя вивченню пам'яток Кримського півострова, висвітлила різноманітні аспекти цієї діяльності й узагалі стала першою ґрунтовною працею з церковного кримознавства. Можна впевнено казати, про якісне поповнення у переліку видань одразу кількох важливих, цікавих і невичерпних тем – історії Криму, історії Церкви та пам'яткознавства.

Подано до друку: 23.09.2012 р.

Д.В. КЕПІН

Розвиток музеології у Республіці Білорусь за роки незалежності

У Державній установі освіти «Інститут культури Білорусі» Міністерства культури Республіки Білорусь (м. Мінськ) (далі – ІКБ) 12–13 червня 2012 р. відбулася міжнародна наукова-практична конференція «Культура Білорусі: реалії сучасності». У роботі конференції взяли участь 109 представників від Азербайджану, Білорусі, Венесуели, Китаю, Литви, Німеччини, Росії, України та Японії. Заслухано 95 доповідей. Під час конференції відбулась презентація

випуску «Весніка Інстытута культуры Беларусі», який повинен стати щорічним періодичним виданням. Часопис має такі рубрики: «Культурологія», «Художня освіта», «Педагогіка», «Музеологія», «Традиційна культура», «Культура. Особистість. Час», «Білоруси у світі», «Особиста думка». Пропоноване видання дає уявлення про педагогічну та наукову діяльність ІКБ, створеного 13 грудня 2010 р. Установа надає освітні послуги з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у сфері культури, зокрема музейної справи й охорони історико-культурної спадщини. Щорічно тут підвищують кваліфікацію 1350–1400 слухачів. Цього року акредитовані спеціальності перепідготовки на базі вищої освіти: «Екскурсійно-масова робота у музеях» та «Бібліотекознавство і бібліографія».

Попередниками ІКБ можна вважати Інститут білоруської культури, створений Постановою РНК Білоруської Республіки 30 січня 1922 р. у Мінську на основі Науково-термінологічної комісії Народного комісаріату освіти Білоруської РСР (згодом, у 1929 р. цей інститут був реорганізований у Білоруську академію наук та Білоруський державний інститут проблем культури (останній існував у 1991–2010 роках) [1].

У рубриці «Музеологія» презентованого часопису вміщено 2 статті співробітників ІКБ, музеєзнавців: кандидата філологічних наук, начальника відділу науково-методичного забезпечення музейної діяльності І.Б. Лапцёнак і доктора музеології, Президента ІСОМ Білорусі, начальника відділу науково-методичного забезпечення діяльності з охорони історико-культурної спадщини А.Б. Сташкевич.

Музеєзнавець І. Б. Лапцёнак розглянула особливості розвитку музейного туризму, маркетингу та менеджменту на сучасному етапі у країнах СНД. На думку дослідниці, музей у сучасному суспільстві є тією інституцією, що сприяє формуванню особистості, її спроможності інтегрувати культурний досвід у контекст власного життя. Тому необхідно розвивати інтерактивні форми роботи з аудиторією, використовуючи при цьому і художньо-терапевтичні методики; створювати віртуальні філіали музеїв у містах (такі заклади вже діють у Мінську, Гомелі, Полоцьку). Підвищення рівня музейно-педагогічних програм значно б покращило рівень виховання та навчання відвідувачів. Тісніше треба працювати навчальним закладам з музейними установами [2].

Проблему музейної комунікації в сучасному соціокультурному просторі розглянула А.Б. Сташкевич. Як і І.Б. Лапцёнак, дослідниця наголошує на необхідності розвитку музейної педагогіки. У цьому відношенні перспективними є створення дидактичних виставок, які можуть бути двох типів: 1) з використанням тільки копій і муляжів; 2) у поєднанні з музейними предметами з урахуванням принципів дидактики. Такі вистави повинні орієнтува-

тись на цільову аудиторію. Для виховання у відвідувачів «музейної» культури та поважного ставлення до музейних предметів та спадщини у цілому майбутнє за другим типом музейної презентації [3].

Порушені авторами статей проблеми стали одними з провідних тем конференції. На конференції працювало 5 секцій та 2 круглих столи. Безпосередньо музейної справи й охорони пам'яток стосувалася робота секції «Меморіальні аспекти культури («культура пам'яті»)» (керівник А.Б. Шашкевич) і круглого столу «Керівництво практикою і маркетинговою комунікацією у музейній діяльності» (керівник І.Б. Лапцонак). Серед 14 доповідей, які було заслухано на секційному засіданні, відзначимо наступні виступи: А.Б. Шашкевич «Соціальні рамки пам'яті та історико-культурна спадщина Білорусі»; магістра культурології, методиста відділу науково-методичного забезпечення діяльності з охорони історико-культурної спадщини ІКБ Т.М. Мармиш «Нематеріальні «місця пам'яті» у структурі локальної ідентифікаційної системи спільностей»; доктора історичних наук, доцента, провідного наукового співробітника Інституту історії НАН Білорусі В.Ф. Голубєва «Інвентарні описи XVIII ст. як джерела архітектурної реконструкції старого Мінська»; архітектора, методиста відділу науково-методичного забезпечення діяльності з охорони історико-культурної спадщини ІКБ Т.І. Матиль «Реконструкція архітектурних об'єктів у контексті збереження культурного ландшафту»; кандидата історичних наук, старшого викладача кафедри країнознавства історичного факультету Білоруського державного університету (далі – ДБУ) Т.Д. Гернович «Зведений реєстр білоруських культурних цінностей, які опинилися за межами Республіки Білорусь: проблеми створення»; музеєзнавця, заступника директора Літературного музею Янки Купали Н.С. Стрибульської «Міфологічний контекст ландшафтно-меморіальної системи Купаловського заповідника у Вязинці»; аспіранта-музеєзнавця БДУ Г.М. Кондратьєвої «Меморіалізація спадщини Радзівілів у загальному контексті історії міста Несвіжа»; музеєзнавця, директора Музею історії міста Мінська Г.П. Ладісової «Місця пам'яті» у культурному ландшафті Мінська. На секції виступив і автор даного повідомлення з доповіддю «Археопарки» як форма збереження і презентації історико-культурної спадщини».

На круглому столі було заслухано 8 доповідей, серед них: доктора історичних наук, професора кафедри етнології, музеології та історії мистецтв історичного факультету БДУ О.О. Гужаловського «Національні музейні організації – дієвий фактор розвитку музейної справи»; кандидата мистецтвознавства, директора Національного художнього музею Республіки Білорусь В.І. Прокопцова «Особливості музейного менеджменту в організації міжнародного проекту»; кандидата культурології, директора Національного

Полоцького історико-культурного музею-заповідника Т.О. Джумантаєвої «Перспективні напрямки і проблеми розвитку музею-заповідника». Усі заслухані доповіді мають бути надруковані в черговому виданні «Весніки».

Для учасників конференції відбувся концерт у виконанні ансамблю білоруських народних інструментів ІКБ та квінтету духових інструментів Державної установи освіти «Білоруська державна академія музики».

Під час конференції її учасники мали можливість ознайомитися з методичними матеріалами щодо підготовки музезнавців у Білорусі. Зокрема, при Установі освіти «Білоруський державний університет культури і мистецтв» створено кафедру історії Білорусі та музезнавства. У цьому закладі з 2009 р. функціонує Рада із захисту кандидатських та докторських дисертацій з культурології Д 09.03.01 за спеціальністю «Музезнавство, консервація і реставрація історико-культурних об'єктів».

Учасникам конференції була надана можливість ознайомитися з сучасним станом музейної справи в Мінську. Одним із найкращих за архітектурно-планувальним і художнім вирішенням є Національний художній музей Республіки Білорусь (статус з 1993 р.). До цього часу музей мав назву «Державна картинна галерея» (1939–1957), «Державний художній музей» (1957–1993). На сьогодні це найбільший музейний комплекс країни, який демонструє твори образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва країн світу. Основний фонд складає 30000 музейних предметів. Стационарна експозиція розташована у будинку, спроектованому в 1945–1957 роках арх. М.І. Баклановим (1914–1990). З 1985 р. ведуться роботи з проектування нових корпусів. У 1993 р. здійснено прибудову до основної будівлі за проектом арх. В.С. Белянкіна. Музей також має окремі будинки лекторію, відділів і служб, архіву, реставраційних майстерень. У 1983 р. музею на правах філії передано архітектурний комплекс XVI–XVIII ст. у с. Гальшани Ошмянського району Гродненської обл. До складу музею в 2000 р. увійшла філія в Мінську «Будинок Ваньковичів. Культура та мистецтво першої половини XIX ст.» (заснований у 1984 р.). Музею також підпорядкована Мозирська районна картинна галерея у с. Гурини Мозирського району Гомельської обл. (заснована 1976 р.), Музей білоруського народного мистецтва у Спорткомплексі «Раубічи» Мінського району Мінської обл. (заснований 1977 р., як філія з 1979 р.), Музей Вітольда Кастановича Бялиницького Бірулі в Могильові (заснований 1978 р., як філія з 1982 р.), Палацово-парковий комплекс XVI–XX ст. у міському селищі Мир Карелицького району Гродненської обл. (заснований 1987 р., як філія з 1992 р.) та Музей-майстерня З.І. Озгура у Мінську (заснований у 1996 р.). З 1994 р. розпочалося видання «Сообщений Национального художественного музея Республики Беларусь».

У центральному будинку розташовані наступні експозиції: «Мистецтво Білорусі XII–XVIII ст.», «Мистецтво Білорусі XIII – початку XIX ст.», «Мистецтво Білорусі XIX – першої половини XX ст.», «Мистецтво Білорусі 1890–1940-х рр.», «Мистецтво Білорусі 1940–1970-х рр.», «Мистецтво Білорусі 1890–1940-х рр.», «Мистецтво Білорусі 1960–1980-х рр.», «Мистецтво Білорусі 1980–2000-х рр.», «Російське мистецтво XVIII – першої половини XIX ст.», «Російське мистецтво другої половини XIX ст.», «Російське мистецтво кінця XIX – початку XX ст.», «Мистецтво країн Європи XVI–XX ст.», «Мистецтво країн Сходу XV–XX ст.». Також розташовано 2 зали для тимчасових виставок. Серед колекцій вирізняються зібрання давньбілоруського іконопису. Витвори мистецтва експонуються у спеціальних герметичних вітринах із автономним освітленням і температурно-вологісним режимом. Музей володіє найбільшим зібранням на пострадянському просторі творів білоруського й російського художника кола О.Г. Венеціанова та В.А. Тропініна – Івана Фомича (Трохимовича) Хруцького (1810–1885) (експонується 25 його полотен). Серед зібрань білоруських художників XX ст. значною є колекція творів Народного художника СРСР, Народного художника БРСР, дійсного члена Академії мистецтв СРСР (сучасної Російської академії мистецтв) і Національної академії наук Білорусі, Героя Білорусі, лауреата Державної премії СРСР М.А. Савицького (1922–2010). Твори цього митця також експонуються в Державному музеї історії Великої Вітчизняної війни у Мінську (заснований у 1943 р.) [4].

Проведення конференції «Культура Білорусі: реалії сучасності» дало можливість підвести певні підсумки розвитку соціокультурної сфери, зокрема музеології в Республіці Білорусь за останні 20 років і накреслити напрями подальшого удосконалення музейної мережі, яка полягає у створенні нових типів музейних комплексів просто неба.

Джерела та література

1. *Вяргей В.С.* Інститут беларускай культуры // Археалогія Беларусі. Энцыклапедыя ў двух тамах. – Мінск: «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», 2009 – 2011. – Т. 1: А–К. – С. 384–385.
2. *Латю́нак І.Б.* Адукацыйная роля музеяў у кантэксце рэалій сучаснай культуры (па выніках міжнароднай сустрэчы экспертаў краін СНД) // Веснік Інстытута культуры Беларусі. Навукова-практычны часопіс. – Мінск: ААТ «Промпечать», 2012. – С. 81–86.
3. *Сташкевіч А.Б.* Дыдактычныя выставкі музейев как экспозиционный проект и образовательный продукт // Веснік Інстытута культуры Беларусі. Навукова-практычны часопіс. – Мінск: ААТ «Промпечать», 2012. – С. 86–88.
4. *Быков В.* Полотна, опаленные войной // Быков В.В. Собрание сочинений в 4-х томах. – М.: Молодая гвардия, 1985–1986. – Т. 4. – С. 393–395; Иван Хруцкий. 1810–1885. Альбом-каталог / аўтары-складальнікі І.М. Панькына, А.К. Рэсіна. – Мінск: Беларусь, 1990. – 106 с.; Музеі Беларусі=Museum Belarus / складальнікі: Сташкевіч А.Б., Кітова В.М., Мірончык В.У., Стрыбульська Н.С. – Мінск: Беларусь, 2001. – С. 7–75.

Подано до друку: 27.08.2012 р.